

Tek Parti Döneminde “The New History Society” Cemiyetine Türkiye’nin Yaklaşımı

İrşad Sami YUCA

Yrd. Doç. Dr., MŞÜ, Tarih Bölümü
Asst. Prof., MSU, Department of History

Orcid ID: 0000-0001-5797-3100

s.yuca@alparslan.edu.tr

Öz

Türkiye’nin Tek Partili yıllarında yeni ve laik bir ulus yaratma ideolojisi dönemin bütün resmi kurumlarında kendini belirli bir misyonda hissettiren düşüncedir. Ulus kavramının ağır basan milliyetçi yönü nedeniyle yerli ve yerli olmayan unsurlar arasında, bu kurumlar üst makamlarının da yönlendirmesi ile yaklaşımlarını belirlemekteydiler. Özellikle yerli olmayan unsurlar sıkı bir gözetime tabi tutulmaktaydı. Bu çerçevede Ortadoğu kökenli bir inanç veya düşünce sistemi olarak kabul edilen “Bahailik” 19. yüzyıldan beri dünyanın birçok ülkesinde örgütlenmekteydi. Bu ülkeler arasında ABD de yer almakta olup, 1929 yılında Mirza Ahmad Sohrab öncülüğünde New York’ta “The New History Society” adlı bir cemiyet kurulur. Cemiyetin temel amacı tarih, kültür, edebiyat, sanat, müzik ve benzeri dallarda basın-yayın neşriyatları ve yazınsal yarışmalar, akademik ve sosyal seminer, konferanslar gibi çalışmalar vasıtasıyla Bahailiği yaymaya yöneliktir. Bu çalışmada, The New History Society’nin yürüttüğü çalışmalar ve bu çalışmalara karşı Türkiye’nin gösterdiği yaklaşım ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: The New History Society, Bahailik, Türkiye, Tek Parti Dönemi, Mirza Ahmad Sohrab

Turkey’s Approach to “The New History Society” In the Single Party Period

Abstract

The Ideology of creating a new and the secular nation in the Single Party’s Turkey, it was official idea of this period. Due to the heavy nationalistic aspect of the nation’s concept, these institutions were also among the indigenous and non-indigenous elements to determine their approach by their superiors. Particularly non-indigenous elements were subjected to a strict surveillance. In this context, “Bahais”, which is considered as a Middle Eastern belief system, was organized in many countries since the 19th century. Also, in 1929 “The New History Society” was established by a group in New York under the leadership of Mirza Ahmad Sohrab. The main aim of the society, through works such as publications in the history, culture, literature, arts and by literary competitions and conferences to spread the Bahai’s thoughts. This study will focus on the works carried out by The New History Society’s and the approach taken by Turkey.

Key Words: The New History Society, Bahais, Turkey, Single Party Era, Mirza Ahmad Sohrab

Giriş

Bu çalışmanın esas noktasını 1929 yılında New York'ta Bahailik inancını yaymaya yönelik kurulmuş olan The New History Society cemiyetinin çalışmaları ve Türkiye'nin bu cemiyete karşı yaklaşımı teşkil etmektedir. Ancak okuyucunun cemiyetin kuruluş amacında yer alan Bahailik düşüncesi hakkında kısa bir anlatımla da olsa bilgi edinmesi ve bu inancın genel anlamda nerde, ne zaman ve kim/ler tarafından geliştirildiğinin bilgisini alması ile okuyucu daha sağlıklı bir değerlendirme imkânı yakalayacaktır.

Ortadoğu kökenli bir inanç, tarikat veya düşünce sistemi olarak kabul edilen Bahailik 19. yüzyılda İran'da Şii-İmamiyye anlayışında yer alan "*Mehdilik*" ile "*Şeyhlik*" inancı gibi öğretiler etkisi altında gelişmiştir. Bahailiğin bir inanç olma yönünde en belirgin gelişimi kurucusu Mirza Hüseyin Ali Nürî'nin 1892 yılına değin yaptığı ve yaşadığı olaylar ekseninde gerçekleşmiştir. Nihai olarak Mirza Hüseyin Ali Nürî "Baha-u-İlah" unvanı ile sevenleri tarafından anılmaya başlanır. Mirza Hüseyin, İran'ın Şiraz kentinde 1817 yılında doğar. Sırasıyla Süleymaniye, Bağdat, Edirne ve Hayafa'nın Akka Kalesi'ne uzanan bir sürgün hayatı da söz konusudur. Bu nedenle bu kentler günümüzde de Bahailer tarafından kutsallık atfedilen yerler olarak geçmektedir. Bu kentlerden olan insanlara saygıyla yaklaşılmaya da özen göstermektedirler. 1871-1984 yıllarında Baha-u-İlah tarafından yazılan Kitab-ul Akdes hareketin nerdeyse temel kitabı niteliğindedir. Hareketin sonraki yıllardaki liderleri Mirza Hüseyin Ali Nürî'nin oğlu Abdulbaha (Abbas Efendi) ve kız tarafından torunu Şevki Efendi olacaktır.¹ Bahailerin inancı hakkında özetle şu söylenebilir; "*Baha-u-İlah'ın içinde bulunduğumuz çağın koşullarına ve gereksinimlerine uygun olan ve tüm dünyada sevgi, birlik ve barış ortamının yeşermesini sağlayacak prensipler getirdiğine inanılır. Bu prensiplerin temelinde hepimizin ve her birimizin tek bir yaratıcının kulları olarak tek bir ailenin parçaları olduğumuz yatar. Bahailer bu prensipler ışığında bireysel yaşamlarını şekillendirir ve yaşadıkları topluma faydalı bireyler olmaya gayret gösterirler.*"²

Bahailerin 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak farklı milletler arasında da taraftar bulmaya yönelik çalışmaları olmuştur. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ve günümüze değin Anadolu'nun çeşitli merkezlerinde Bahailerin nüfusları net olmasa da varlıkları bilinmektedir. İstanbul'da bir mahfil merkezleri de bulunmaktadır. Avrupa'da Paris, Amerika'da New York kentleri en bilinen merkezleri arasındadır. Dünyanın birçok ülkesine dağılmış halde bulunan Bahailer resmi olarak tanınmadıkları için çalışma esas ve usulleri biraz gizli yürümektedir. Birçok ülkede bir din olarak değil de daha çok bir tarikat şeklinde de tanımlanmaktadırlar. Müslümanlar

¹ Metin Bozkuş, "Bahâilîğin Arka Planı Ve Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)", *CÜİFD VI/2*, (2002): 139-156; Şinasi Siber, "Bâbîlik ve Bahâilîlik", *DİD I/5*, (1962): 27-31; Ethem Ruhi Fiğlalı, "Bahâilîlik" *Diyanet İslam Ansiklopedisi DİA*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991), c. 4, s. 464-468.; Ali Acar, "Sosyolojik Açıdan Bahailik", *Sosyoloji Konferansları Dergisi* 21, (1986): 209-229.; Bkz. Hüseyin Bal, *Bahailik ve Bahai Gruplarının Niteliği* (İstanbul: Sentez Yayınları) 2015.

² Bahailik inancı ile ilgili temel fikri yansıtan bu paragraf Bahailiğin Türkiye'deki resmi web sitesinden alınmıştır, erişim tarihi 16.08.2017, <http://bahaitr.org/index.php/tr/18-bahailer-neye-inanir/bahailer-neye-inanir>

tarafından da sapkın bir tarikat/mezhep olarak kabul edilmektedirler.³ Müslümanlığın bu bakışı Tek Partili yılların Bahailere karşı refleksini belirleyen bir ölçüt olduğu gibi İran kökenli olması ve Batı toplumlarında örgütlenmeye gayret göstermesi bu refleksi daha hassas bir zemine çekmeye neden olmuştur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Bahailik düşüncesini ABD’de yaymak amacıyla kurulan The New History Society cemiyetinin kuruluş ve çalışmaları hakkında bilgi verildikten sonra Tek Partili yıllarda Türkiye’nin bu cemiyetin çalışmalarına yönelik yaklaşımı veya tutumu ele alınacaktır.

“The New History Society” Hareketinin Kuruluşu ve Çalışmaları

ABD’nin New York şehrinde Julie Chanler, Lewis Stuyvesant Chanler ve Mirza Ahmad Sohrab öncülüğünde 5 Nisan 1929 tarihinde The New History Society adıyla cemiyet kuruluşunu gerçekleştirir. İlk başlarda cemiyetin yönetim kurulunda 28 kişi yer almıştır. Cemiyetin kuruluş amaç ve ilkeleri “*The Ideals Of The New History Society*” başlığı altında basın yoluyla deklare edilir. Cemiyetin üye sayısı birkaç yıl içerisinde ABD genelinde 3.000 kişiyi bulur. Süreçle beraber Fransa, Belçika, Avusturya, İngiltere ve bazı Güney Amerika ülkelerinde de şubeler açılır. Cemiyetin önde gelen amaçlarından birisi cemiyetin üye ve sempatanını niceliksel anlamda yeryüzünde artırmağa yöneliktir.⁴

The New History Society uluslararası mezhepler, ırklar ve milletler arası bir kaynaşmayı amaçlayan bir sivil hareket olarak kendini takdim etmiştir. Bu amaçla tüm dünya insanlarına örnek olabilecek bir bireyin ortaya çıkması için öncelikle kimliklerin bir birilerine saygı çerçevesinde ve de kabul dairesinde yeniden eğitilmesine yardımcı olmak gerektiğine inandıklarını beyan etmişlerdir. Bu amaçlar uğruna üyelerin ve sempatanların özveriyle kendilerine cemiyetin öğretilerine adanmaları gerektiğini de belirtmişlerdir. Cemiyetin temel düşünceleri Bahailik düşünce sistemi üzerinden inşa olduğunu da not etmişlerdir.⁵

Bu nedenle cemiyetin ilkelerine ruh veren öğretinin Bahailik olduğu anlaşılmaktadır. Baha-u-llah ve Abdalbaha bu öğretinin iki büyük ruhani öğreticisi olarak cemiyetin ilkelerinde de yer almıştır. 19. yüzyılda doğuda doğan bu iki büyük ruhani kişilik barış, mutluluk ve zenginliğin ve de refahın paylaşılmasını her bir insana telkin edenlerdir. Bu öğretiyi kendini

³ Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964), s. 439; Bozkuş, s. 150-156.

⁴ Moojan Momen, *Studies in Babi and Baha’i History* (Los Angeles: Kalimat Press, 1982), s. 297; Nigel Scotland, *A Pocket Guide To Sects and New Religions* (Oxford: A Lion Book Press, 2005), s. 21; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

⁵ *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

adayanlar özgürce ve bağımsızca her zaman hazır olup daha muteber bir insanlık için çalışanlar olarak tanımlanmışlardır.⁶

Cemiyet 1929 yılındaki kuruluşundan itibaren uluslararası sahada vuku bulan birçok sorunun halledilmesinde inisiyatif almaya çalışmıştır. Birçok akademik ve genel amaçlı seminer ve konferanslar gerçekleştirmiştir. Özellikle dünya dinleri arasında barış ve adaletin tesis edilmesi amacıyla çalışmalar yürütmüştür. Bu zaman zarfında cemiyetin organize ettiği konferans ve seminerlerde söz sarf edenler arasında Albert Einstein, Prof. John Dewey, Rabbi Stephen S. Wise, J. Haynes Holmes, Sir E. Denison Ross, Dr. P. C. Chang, Claude Bragdon, Grand Duke Alexander of Russia, Helen Keller, Margeret Sanger, Halide Edip Adıvar, Madam Malaterre Sellier, Monsieur Henry Pate, W. E. Rappard gibi dönemin dünyaca tanınan yazar, akademisyen ve hareket liderleri yer almıştır.⁷ Bu isimler arasında Halide Edip Adıvar'ında yer alması dikkat çekicidir. Zira bu süreçte Adıvar Cumhuriyet'in öncü kadrolarıyla düşünsel bağlamda bazı problemler yaşamakta olup, yurt dışında yaşamaktadır. Adıvar, bu süre zarfında aktif bir sosyal hayat içerisinde olup zaman zaman cemiyetin organizasyonlarında fikirlerini beyan etmiştir.⁸

1932-1940 yılları arasında cemiyet ABD, Avrupa ve Latin üniversitelerinde eğitim gören öğrencilerinin katılımını amaçlayan çeşitli ödüllü yarışmalar düzenlemiştir. Özellikle tarih, din, sosyoloji, felsefe, dünya barışı ve Bahailik gibi konularda makaleler talep edilmiş ve en iyi çalışmalara belirli miktarda ödüller verilmek suretiyle Bahailiğin dünyaca tanınmasına gayret gösterilmiştir. Bu zaman zarfında düzenlenen yarışmaların isimleri de dikkat çekicidir. Bunlardan "How Can Colleges Promote World Peace", "How Can The Youth Of The Universities And Schools Contribute To The Realization Of A United States Of The World ", "How Can the People of the World Achieve Universal Disarmament?" ve "How Can The Youth Of The Universities And Professional Schools Contribute To The Reconstruction Of The Human Commonwealth" gibi ilgi çekebilecek başlıklar tercih edildiği görülmektedir.⁹

The New History Society süreli basın alanında da varlık göstermiştir. Cemiyetin fikirlerini geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla haftalık olarak yayınlanan "The Caravan" isimli bir dergisi bulunmaktaydı. Dergide ağırlıklı olarak sanat ve kültür alanında Doğu ve Batı'nın değerleri anlatılmaya özen

⁶ Mirza Ahmad Sohrab, Julie Chanler, *Living Pictures: In the Great Drama of the 19th Century* (New York: The New History Society Press, 1933), s. 5-10; Anthoney A. Lee, *The Baha'i Faith in Africa*, Brill Publich (Laiden, 2011), s. 64-65; Leroy Allen Halbert, "Pi Gamma Mu News", *Social Science* 12/1, (January 1937), s. 127-136; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

⁷ Donald B. Smith, *Honore Jaxon* (New York: Gauvin Press, 2008), s. 178; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

⁸ Alper Çeker, *Cumhuriyet Dönemi Muhalif Roman*, (İstanbul: Özgür Yayınları, 2006), s. 28.

⁹ *The New York Times*, 1.10.1937; Lanre Alayande, *Our Rainmaker* (New York: iUniverse Books, 2010), s. 157; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

gösterilmiştir. Ayrıca dergide ülkelerin gezilebilecek ve de ziyaret edilebilecek tarihi mekânları yanı sıra müzikleri, dansları ve dilleri hakkında geniş yazılar da yayınlanmak suretiyle toplumlar arası bir kaynaşmaya değer verildiği gösterilmek istenmiştir.¹⁰

Cemiyetin bir diğer süreli yayını ise “*New History*” adıyla aylık olarak New York’ta yayınlanmaktaydı. Dergi genel olarak cemiyet üyelerinin dergiye üyelik yapmaları ile mali desteği elde etmekteydi. Derginin içeriği genel olarak cemiyetin kültürel çalışmaları, Bahailik ve önde gelen üyelerinin kaleme aldığı düşünsel makalelerden oluşmaktaydı. Ayrıca liberal düşünceyi önemseyen iş ve sanat alanındaki kişilerin de yazılarına yer verilmekteydi.¹¹

“*Green Shirt*” adıyla The New History Society ve Peace Organization tarafından ortaklaşa desteklenen bir barış hareketi de söz konusudur. 1930’lu yılların gündem oluşturan bu savaş karşıtı sivil hareket cemiyetin bir diğer önemli çalışması olarak belirmiştir. ABD ve Avrupa üniversiteleri başta olmak üzere diğer kıtaların bazı ülkelerinde üniversite öğrencileri arasında da organize olmuş bir hareket niteliğindedir. Green Shirt üyeleri düzenledikleri eylemlerde üyeler genel olarak çevreciliği de önemsemelerinden dolayı yeşil gömlek giymekteydiler. Green Shirt hareketinin benimsediği slogan ise “*If War Should Come, I’d Refuse*” idi.¹²

Dünya’da kalıcı bir barışı kendisine ana ilke edinen The New History Society hareketi bu hedefleri için kadınların ve erkeklerin özelinde yeni bir bakış ve düşünce inşa etmeyi referans edinmiştir. Düşüncenin zamanla dünyada yer edinmesi ile beraber sosyal hayat içerisinde alt sınıfların ekonomik hayat düzeyleri ve diğer ihtiyaçları karşılanabilecek ve sosyal adalet arzu edilebilir bir düzeye varılmış olacaktır. Bu şekilde ütopyik sayılabilecek ve geleceğe dönük fikirleri de söz konusu idi.¹³

Cemiyet, aktif olduğu 1930’lu ve 1940’lu yılları arasında süreli yayınları olan The Caravan ve New History dergileri ile Green Shirt broşürlerini İngilizce, Fransızca Almanca, İspanyolca, Portekizce, İtalyanca, Polonca, Rusça, Çince, Japonca, Arapça, Türkçe, Farsça ve Romence gibi dillerde yayınlamaya özen göstermiştir. Bu yıllarda cemiyet tarafından “The New Humanity”, “Abdul Baha In Egypt”, “Hidden Words”, “Seven Valleys”, “Living Pictures”,

¹⁰ Mirza Ahmad Sohrab, *The Song Of The Caravan* (New York: New History Foundation Press, 1930), s. 20-40; Lee, s. 107; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

¹¹ *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

¹² William Solzbacher, *Peace Movements Between Wars: One Man’s Work For Peace* (E. Mellen Press, 1999), s. 222; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

¹³ “Quits Society Seek Peace”, *Pittsburgh Post-Gazette*, 23.08.1933; *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

"Renaissance", "Heart Phantasies" ve "The Song of Caravan" isimli kitapları da yayınladı.¹⁴ Cemiyet 1958 yılında Mirza Ahmad Sohrab'ın vefatına değin bazı fikirsel bölümler çıkar. Mirza'nın vefatından sonra zamanla etkinliğini kaybeder.

Türkiye'nin The New History Society'e Yaklaşımı

1923 yılının 29 Ekim'inde Gazi Paşa ve arkadaşları tarafından ilan edilen Cumhuriyet rejimi ile yeni Türkiye günümüze değin sürecek olan siyasi yönetim şeklini almaktaydı. Rejimin ilanından bir müddet sonra Kemalist kadroların başını çektiği grup kısa zaman içerisinde toplum bünyesinde köklü reformlara ve inkılap süreçlerine girişmişlerdir. Bir diğer taraftan muhalif kadrolara ve düşüncelerle de mücadele ederek tek tip millet ve ulus-devlet mantığında yeni bir toplum inşası ajandalarının ana gündemini teşkil etmiştir. Bu nedenle dışardan veya içeriden gelebilecek her hangi bir sosyal akım veya fikirlere tereddüt ve karşıtlık şeklinde algılamışlardır. Çünkü inşa edilen yeni ulusun ana referansları Türk halkının kendi kültürel mirasından ve millici bir perspektifle oluşturulması gerekmektedir. Aksi bir süreç bu inşanın yapay ve çelişkili hale gelmesine neden olacaktı. İşte böylesi bir siyasal ve kültürel ortamda 1930-1940'lı yıllarda hüküm süren Tek Parti rejiminin dış cenah kökenli sosyal ve kültürel hareketlere yaklaşımının da sınırlarını çizmekteydi.¹⁵

Tek Parti iktidarı döneminde Amerikan merkezli bir sivil hareket olan ve temel amacı Bahailiğin düşünce ve inanç esaslarını dünyaya anlatmaya gayret edinmiş olan The New History Society hareketinin aktif olduğu 1930-1940'lı yıllarda Türkiye ile de bazı temasları söz konusu olmuştur. Bilhassa Türkiye'nin ABD büyükelçiliği tarafından bu sivil hareket dikkatlice izlenmiştir. Hareketin çalışmaları ve Türkiye'yi ilgilendiren çalışmaları ve temasları Ankara'ya belirli aralıklarla raporlandırılmıştır. The New History Society'nin benimsediği Bahailik düşüncesi şark gençliği üzerinde etki oluşturmak suretiyle taraftar kazanmak gayesinde olduğu tespitinin yapılmasıyla Türk gençliğinin bu noktada hassas bir şekilde muhafaza edilmesi gerektiği fikri Türk yetkililerce benimsenen en önemli yaklaşım olmuştur.¹⁶ Bu çerçevede çeşitli yol haritaları oluşturularak bu hareketin düşüncelerine karşı retçi ve yasaklayıcı bir yaklaşım oluşturulmaya çalışılmıştır.

The New History Society cemiyeti 1934 yılının Temmuz ayında "*How Can Youth Contribute To The Realization Of A Universal Religion*" başlığıyla üniversite gençleri arasında düzenleyeceği yarışmaya Türk gençlerinden de katılımın olması için gerekli başvuru belgelerini ve broşürlerini Washington Türk Büyükelçiliğine Mirza Ahmad Sohrab'ın davet mektubu ile beraber Ocak 1934 tarihinde takdim eder.¹⁷

¹⁴ *New History Society Announcement*, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>

¹⁵ Bkz. Mete Tunçay, *Türkiye'de Tek Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015).

¹⁶ BCA., 490.01.594.50.1.

¹⁷ BCA., 490.01.594.50.1.21; BCA., 490.01.594.50.1.22; BCA., 490.01.594.50.1.7.

Davet mektubu ve broşür Washington Türk Büyükelçiliği tarafından bir üst yazı değerlendirilmesiyle Ankara'ya bildirilir. Değerlendirme yazısında mevzubahis yazı yarışmasının gençliğe yeni bir dinin tahakkukuna dair bir propaganda amacını taşıdığına yönelik olduğuna açık bir şekilde yer verilmiştir. Yarışmada dereceye girecek kişiler için belirlenen ödüllerin miktarı hakkında da bilgi verilmektedir. Netice olarak böylesi bir yarışmaya Türk gençliğinin haberdar edilmemesi üzerinde durulmuştur.¹⁸

Türkiye'nin Tek Partili yıllarda ABD merkezli The New History Society ile ilgili izlenimleri hakkında bir diğer rapor ise 20 Mart 1947 tarihli'dir. Bu rapor dönemin Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü tarafından tutulmuştur. Raporun ilk amacı The New History Society tarafından basımı yapılmış olan 15 adet yayın ve diğer materyalin tetkiki üzerinedir. Buna göre bu materyaller cemiyetin Baha-u-llah adı ile tanınmış olan Mirza Hüseyin Ali'nin düşünce ve hayatının yaymaya yönelik olduğu tespit edilmiştir. 35 ülkede 1200 kadar üyesi olan bu dinin Türkiye'de de tanınması amaç edinilmekte olduğu da not edilmiştir.¹⁹ Raporu kalem alan uzmanların tetkik ettiği 15 yazılı ve görsel materyalin içeriğinde ve üzerinde yer alan sembol ve fikirlerin Türk milli şiarına, vatan sevgisi ve iktisadi sistemine muhalif düşünceleri beslediği de belirtilmektedir. Özellikle ırk, siyaset, milliyet ve din gibi kendilerince batıl kanaatlerin dünyadan silinmesi gerektiği gibi fikirleri ısrarla anlatmak istemeleri Türk inkılabının asla kabul edemeyeceği düşüncelerdir. Bu nedenle cemiyetin ve ilintili olduğu diğer organizasyonlar hakkında hassasiyet dairesinde hareket edilmesi gerektiği önerisi öne çıkmıştır.²⁰

İlgili raporda ayrıca cemiyetin Doğu ve Batı kültürlerini barıştırmak ve kaynaştırmak amacıyla "The Caravan" adıyla çıkardığı bir dergisinin olduğu da belirtilmektedir. Derginin temel amacı Asya ve Avrupa halkları arasında hudutları kaldırmak ve Bahailik inancı ekseninde halkları birbirine entegre etmek olduğu ortaya konulmuştur. Bu fikirlerin intişar etmesiyle uluslararası barış tesis edilmiş olup savaşa olanak olabilecek fikir ve geleneklerin de önüne geçilmiş olacağı cemiyet tarafından varsayılmaktadır. Bu fikirlerin birçok açıdan Türk İnkılabının ana fikirleri ile ters düştüğü varsayılmıştır.²¹

Raporda derginin yazıları arasında olduğu gibi gerek de cemiyetin farklı tarihlerde düzenlediği uluslararası konferanslarına dünyaca tanınmış kişileri çağırarak bir popülerlik kazanmaya çalıştığı da belirtilmektedir. Örneğin Albert Einstein, Rabindranat Tagore, John Dewey, Helene Keller ve

¹⁸ BCA., 490.01.594.50.1.8.

¹⁹ BCA., 30.10.0.0.88.577.5.1; İncelemeye tabi tutulan materyaller şunlardır; La Caravane, La Grand Livre, Renaissance, A Persian Rosary, The Bahai Cause, Responsibilities, The Plan Of The Caravan For The Republic Of Mankind, International Endowment Fund, Publications Of The New History Foundation, Pan Friends Guide, Membership In The Caravan, Application For Charter, The Caravan of East and West, Membership Cord The Caravan ve Every Body's Native Land-The Erath World Plat yazısı bulunan rozettir. BCA., 30.10.0.0.88.577.5.4.

²⁰ BCA., 30.10.0.0.88.577.5.1.

²¹ BCA., 30.10.0.0.88.577.5.2.

Türkiye'den Halide Edip Adivar'ında bu etkinliklere katıldığı üzerinde durulmuştur.²²

Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan rapora binaen 20 Mart 1947 tarihli İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı istihbarat çalışması neticesinde hazırlanan rapora göre de cemiyetin ilgili materyallerinin yurda sokulmaya çalışıldığı da belirtilmiştir. Bu meyanda Maraş ilinde oturan Ahmet Yürür adında bir vatandaşa gönderilmiş olan cemiyetin propagandasını yapan 53 broşür ile mavi zemin üzerine yapılmış ve ortasında 7 mm büyüklüğünde yeşil bir nokta bulunan 12 adet rozet ele geçirilmiştir.²³

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün raporunda Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü'ne nihai düşünce olarak bu cemiyetin Bahailiğin inkişafına yönelik bir gayelerinin olduğunu ve başka görünüşler altında da memleketimizle ilgilenmesi üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğunu da not olarak düşmüşlerdir.²⁴ Türkiye'nin gerek emniyet ve gerekse resmi basın-yayın birimlerince The New History Society cemiyetini yakın takibe aldığı anlaşılmaktadır.

Bilhassa Bahailik inanç ve düşünce esaslarının Türk inkılabının ana düşüncelerine ters görülmüş olması önemli bir tarihi yaklaşımdır. Çünkü nihai olarak Türkiye bu yıllarda laik bir düzen kurmak istemesine rağmen toplumun ana dini tutumu Sünni ve Hanefi mezhebi üzerinden şekillenmesi ve kültürel dokusunun da bu minvalde içerik kazanması onun cemiyete yaklaşımını belirleyen belli başlı unsurlar olmuştur.

Sonuç

Ortadoğu'da 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Bahailik zamanla farklı coğrafyalarda da kendisine taraftar bulmuştur. Bu coğrafyalardan biri ise ABD olup 20. yüzyılın ilk yarısından Mirza Ahmad Sohrab'ın ABD'ye yerleşmesi ve gayretleri ile taraftar bulmaya başlamıştır. Bu süreçte 1929 yılında New York'ta kurulan The New History Society adlı cemiyet Bahailiği resmi ve sosyal alanlarda yayma ve tanıtmaya amaçlı olarak kurulmuştur. Gerek ABD ve gerekse dünyanın diğer kıtalarında birçok akademik ve genel toplantılar, seminerler ve yarışmalar düzenleyerek barışçı bir imaj altında kendine taraftar edinmeye çalışmıştır. Ayrıca The Caravan ve New History dergilerin yanı sıra cemiyetin desteği ile neşredilen kitap, broşür ve rozetlerle Bahailiğin anlaşılması yolunda basım-yayın faaliyetleri olarak ortaya çıkmıştır.

1930'lu ve 1940'lı yıllarda aktif bir sivil toplum hareketi rolündeki cemiyetin bu zaman zarfında Türkiye ile de temasları söz konusu olmuştur. Ancak Türkiye'nin Bahailiği yaymaya yönelik kurulmuş olan The New History Society cemiyetinin faaliyet ve düşüncelerine temkinli yaklaştığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise Cemiyetin dile getirdiği düşünceler ve inanç esasları Türki İnkılabının ana fikirleri ile çelişmesinin yanı sıra Türkiye

²² BCA., 30.10.0.0.88.577.5.2.

²³ BCA., 30.10.0.0.88.577.5.3.

²⁴ BCA., 30.10.0.0.88.577.5.3.

nüfusunun dini bakımdan ağırlığının Müslüman oluşu ve Bahailiğin, Müslümanlar tarafından sapkın bir tarikat olarak görülmesi Türkiye'nin tavrını belirleyen en önemli sebepler olmuştur. Bu nedenlere bağlı olarak Türkiye gerek Washington Büyükelçiliği, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü ve gerek Emniyet Genel Müdürlüğü gibi resmi kurumları vasıtasıyla The New History Society cemiyetini yakın takibe almıştır. Ayrıca cemiyetle ilgili yayın ve basım türündeki materyalin Türkiye'ye sokulmaması yolunda önlemler alınmış ve Türk gençliğinin bu fikirlerden haberdar edilmemesi düşüncesi öne çıkmıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri:

BCA., 30.10.0.0.88.577.5.1.

BCA., 30.10.0.0.88.577.5.2.

BCA., 30.10.0.0.88.577.5.3.

BCA., 30.10.0.0.88.577.5.4.

BCA., 490.01.594.50.1.

BCA., 490.01.594.50.1.21.

BCA., 490.01.594.50.1.22.

BCA., 490.01.594.50.1.7.

BCA., 490.01.594.50.1.8.

Telif ve Tetkik Eserler:

Acar, Ali, "Sosyolojik Açıdan Bahailik", *Sosyoloji Konferansları Dergisi* 21, (1986): 209-229.

Alayande, Lanre, *Our Rainmaker*, New York: iUniverse Books, 2010.

Bal, Hüseyin, *Bahailik ve Bahai Grupların Niteliği*, İstanbul: Sentez Yayınları, 2015.

Bozkuş, Metin, "Bahâilîğin Arka Planı Ve Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)", *CÜİFD* VI/2, (2002): 139-156.

Çeker, Alper, *Cumhuriyet Dönemi Muhalif Romanı*, İstanbul: Özgür Yayınları, 2006.

Fığlalı, Ethem Ruhi, "Bahâilîlik", *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1999, c. 4, s. 468-468.

Halbert, Leroy A, "Pi Gamma Mu News", *Social Science* 12/1, (January 1937): 127-136.

Lee, Anthony A, *The Baha'i Faith in Africa*, Laiden: Brill Publish, 2011.

Momen, Moojan, *Studies in Babi and Baha'i History*, Los Angles: Kalimat Press, 1982.

- New History Society Announcement, W. E. B. Du Bois Papers (MS 312) Special Collections and University Archives, University of Massachusetts Amherst Libraries, erişim tarihi 15.08.2017, <http://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b071-i186>
- Scotland, Nigel, *A Pocket Guide To Sects and New Religions*, Oxford: A Lion Book Press, 2005.
- Siber, Şinasi, "Bâbîlik ve Bahâîlik", *DİD* I/5, (1962): s. 27-31.
- Smith, Donald B, *Honore Jaxon*, New York: Gauvin Press, 2008.
- Sohrab, Mirza Ahmad ve Chanler, Julie., *Living Pictures: In the Great Drama of the 19th Century*, New York: The New History Society Press, 1933.
- Sohrab, Mirza Ahmad, *The Song Of The Caravan*, New York: New History Foundation Press, 1930.
- Solzbacher, William, *Peace Movements Between Wars: One Man's Work For Peace*, E. Mellen Press, 1999.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1964.
- Tunçay, Mete, *Türkiye'de Tek Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015.
- Türkiye Bahailer Resmi Web Sitesi, <http://bahaitr.org/index.php/tr/18-bahailer-neye-inanir/bahailer-neye-inanir>

Gazeteler:

Pittsburgh Post-Gazette

The New York Times

Ekler

Ek-1: The New History Society'nin İdari Cemiyet Binası (Ney York)

*Residence of Mr. and Mrs. L. S. Chanler
now Caravan House*

Ek-2: Türkiye'nin Resmi Kurum Yazışmalarında The New History Society

P. G.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

s u r e t

20 Mart 1947

T.C.
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
Ş:9 sayı: 9171-72/2

Üz: Newyorkta (Yeni Tarih Cemiyeti)
nin yayınladığı broşürler H:

Eki:
15 parça
broşürün
listesi

15182

Basın ve Yayın Genel Müdürlüğüne

Nev-York'ta (Yeni Tarih Cemiyeti)nin yayınladığı broşürlerden memleketimize de gönderilme başlandığı ve bu meydana Maraş ilinde oturan Ahmet Yürür adında birine (53) adet broşür ile mavi zemin üzerine yapılmış ve ortasında (7) milimetre kutrun- da yeşil bir nokta bulunan beyaz fors'dan bir ve keza kenarında (Evry Body's Nativeland the Earth World Plağ) yazısı bulunan 23 milim kutrundaki rozetten (12) adet gönderildiği ve bunların ele geçirilmiş olduğu anlaşılmıştır.

Gerçekte Bahallığı inkişaf ettirmek gayesini güden bu cemiyetin başka görünüşler altında memleketimizle ilgilenmesi önemli ve üzerinde durmağa değer görülmüştür.

Sözü edilen broşür ve rozetlerin, 29.9.1937 gün ve 6022/3/1/K sayılı yazılarınız da göz önünde tutularak yurda sokul- maması hususundaki düşüncelerinin bildirilmesini saygı ile rica ederim.

Emniyet Genel Müdürü Y.
imza

aslı gibidir.

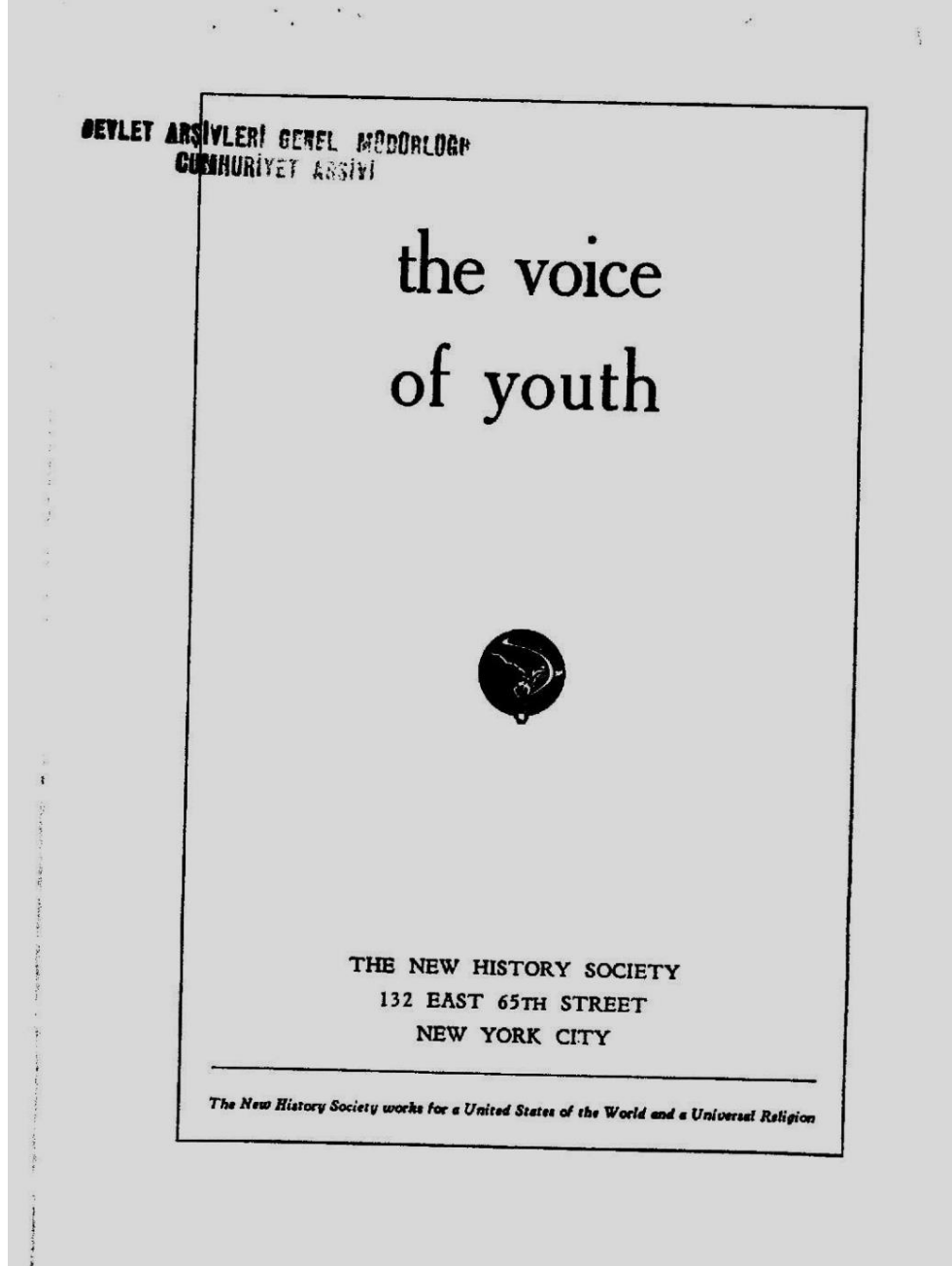
M. M.

030	10			88	577	5
-----	----	--	--	----	-----	---

3

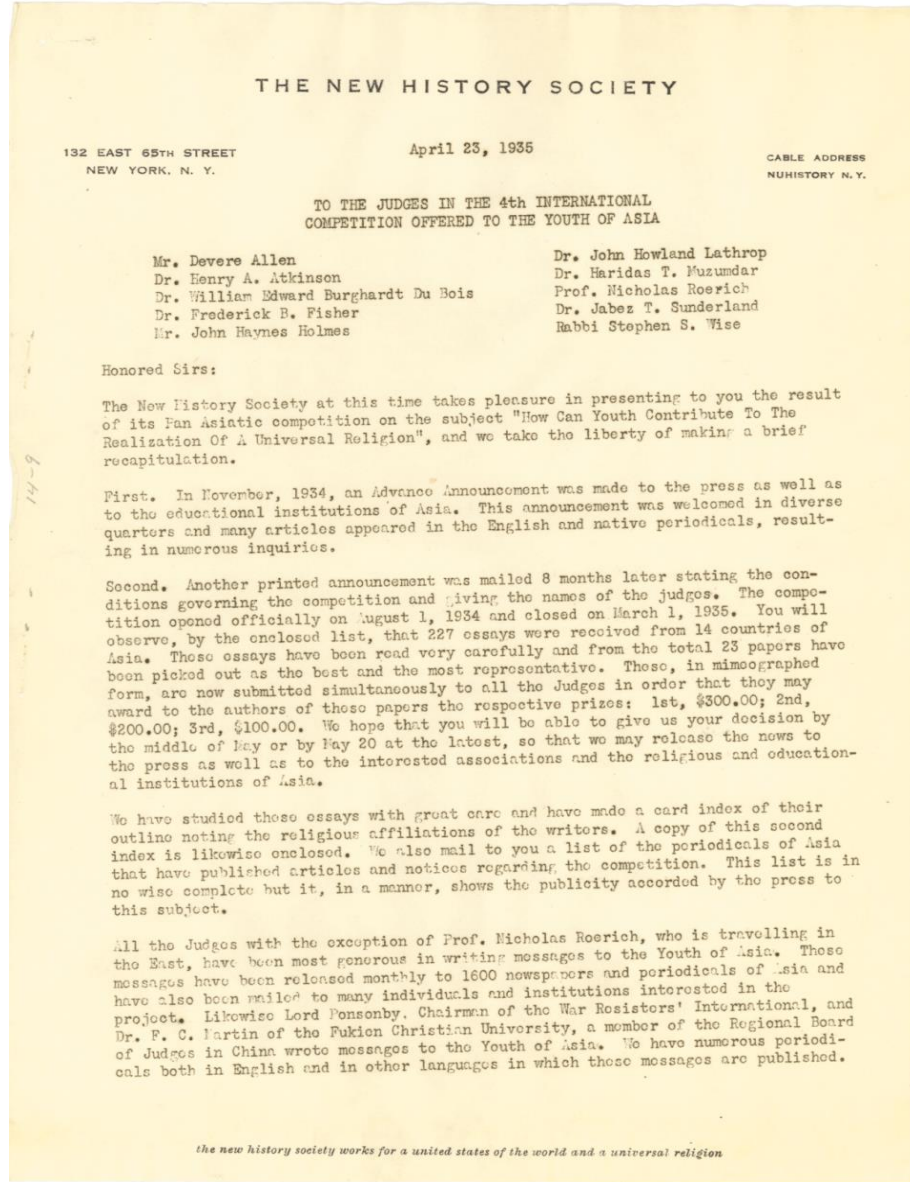
Ek-3: The New History Society Cemiyetinin Gençlere Yönelik Yayımladığı Bir Broşür

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"
[itobiad / 2147-1185]

Cilt: 6, Sayı: 5
Volume: 6, Issue: 5
2017

Ek-4: The New History Society Cemiyetini Faaliyetleri Hakkında Bir Broşür

Ek-4: New History Dergisinin Bir Nüshası

